IT-TRATTAT TA' LISBONA

Din l-iskeda informattiva tippreżenta l-isfond u d-dispożizzjonijiet essenzjali tat-Trattat ta' Lisbona. L-objettiv huwa li jingħata kuntest storiku għall-ħolqien ta' dan l-aħħar test fundamentali tal-UE minn dawk li ġew qablu. Id-dispożizzjonijiet speċifiċi (b'referenzi għall-artikoli) u l-effetti tagħhom fuq il-politiki tal-Unjoni Ewropea huma spjegati f'aktar dettall fl-iskedi informattivi li jittrattaw politiki u kwistjonijiet partikolari.

IL-BAŻI ĠURIDIKA

It-Trattat ta' Lisbona li jemenda t-Trattat dwar l-Unjoni Ewropea u t-Trattat li jistabbilixxi l-Komunità Ewropea (ĠU C 306, 17.12.2007); daħal fis-seħħ fl-1 ta' Diċembru 2009.

L-ISTORJA

It-Trattat ta' Lisbona beda bħala proġett kostituzzjonali fl-aħħar tal-2001 (id-"Dikjarazzjoni dwar il-Futur tal-Unjoni Ewropea" jew id-"Dikjarazzjoni ta' Laeken" tal-Kunsill Ewropew), u kien segwit fl-2002 u fl-2003 mill-Konvenzjoni Ewropea li abbozzat it-Trattat li jistabbilixxi Kostituzzjoni għall-Ewropa (it-Trattat Kostituzzjonali) (1.1.4). Il-proċess li wassal għat-Trattat ta' Lisbona kien r-riżultat ta' eżitu negattiv ta' żewġ referenda dwar it-Trattat Kostituzzjonali li saru f'Mejju u f'Ġunju tal-2005, fejn bħala rispons għalihom il-Kunsill Ewropew iddeċieda li jkollu "perjodu ta' riflessjoni" ta' sentejn. Finalment, fuq il-bażi tad-Dikjarazzjoni ta' Berlin ta' Marzu 2007, il-Kunsill Ewropew tal-21 sat-23 ta' Ġunju 2007 adotta mandat dettaljat għal Konferenza Intergovernattiva (KIG) sussegwenti taħt il-presidenza Portugiża. Il-KIG temmet xogħolha f'Ottubru 2007. It-Trattat ġie ffirmat waqt il-Kunsill Ewropew ta' Lisbona tat-13 ta' Diċembru 2007 u ġie rratifikat mill-Istati Membri kollha.

IL-KONTENUT

A. Objettivi u prinċipji ġuridiċi

It-Trattat li jistabbilixxi l-Komunità Ewropea qiegħed jingħata l-isem ġdid "Trattat dwar il-Funzjonament tal-Unjoni Ewropea" u t-terminu "Komunità" qiegħed jiġi sostitwit bit-terminu "Unjoni" fit-test kollu. L-Unjoni tieħu post il-Komunità u hija s-suċċessur legali tagħha. It-Trattat ta' Lisbona ma joħloqx simboli ta' Stat, bħal bandiera jew innu. Għalkemm it-test il-ġdid ma għandux jissejjaħ Trattat kostituzzjonali, xorta jippreserva l-biċċa l-kbira tal-kisbiet sostanzjali tiegħu.

Ebda kompetenza esklużiva addizzjonali ma hija qed tiġi trasferita lill-Unjoni mit-Trattat ta' Lisbona. Madankollu, ibiddel il-mod kif l-Unjoni teżerċita s-setgħat eżistenti tagħha

– u ċerti setgħat ġodda (kondiviżi) – billi jħeġġeġ il-parteċipazzjoni u l-protezzjoni taċ-ċittadini, joħloq ordni istituzzjonali ġdid u jimmodifika l-proċessi deċiżjonali għal aktar effikaċja u trasparenza. B'hekk jintlaħaq ukoll livell ogħla ta' skrutinju parlamentari u responsabbiltà demokratika.

Għall-kuntrarju tat-Trattat Kostituzzjonali, it-Trattat ta' Lisbona ma jinkludi ebda artikolu li jistabbilixxi formalment is-supremazija tad-dritt tal-Unjoni fuq il-leġiżlazzjoni nazzjonali, iżda f'dan ir-rigward ġiet mehmuża dikjarazzjoni mat-Trattat (id-Dikjarazzjoni Nru 17) li tirreferi għal opinjoni tas-Servizz Legali tal-Kunsill li ttenni l-ġurisprudenza konsistenti tal-Qorti.

It-Trattat ta' Lisbona, għall-ewwel darba jikkjarifika s-setgħat tal-Unjoni. Huwa jagħmel distinzjoni bejn tliet tipi ta' kompetenzi: il-kompetenza esklużiva, fejn l-Unjoni waħedha tista' tilleġiżla, u l-Istati Membri jistgħu biss jimplimentaw; il-kompetenza kondiviża, fejn l-Istati Membri jistgħu biss jilleġiżlaw u jadottaw miżuri ġuridikament vinkolanti f'każ li l-Unjoni ma tkunx għamlet dan; u l-kompetenza ta' appoġġ, fejn l-UE tadotta miżuri sabiex tappoġġa jew tikkomplementa l-politiki tal-Istati Membri. Il-kompetenzi tal-Unjoni jistgħu issa jingħataw lura lill-Istati Membri matul ir-reviżjoni ta' Trattat.

It-Trattat ta' Lisbona jagħti lill-UE personalità ġuridika sħiħa. Għalhekk, l-Unjoni tikseb l-abilità li tiffirma trattati internazzjonali fl-oqsma tas-setgħat attribwiti tagħha jew taderixxi ma' organizzazzjoni internazzjonali. L-Istati Membri jistgħu jiffirmaw biss ftehimiet internazzjonali li huma kompatibbli mad-dritt tal-UE.

It-Trattat għall-ewwel darba jipprevedi proċedura formali li għandha tiġi segwita minn dawk l-Istati Membri li jixtiequ joħorġu mill-Unjoni Ewropea skont il-ħtiġijiet kostituzzjonali tagħhom, jiġifieri l-Artikolu 50 tat-TUE.

It-Trattat ta' Lisbona jiffinalizza l-assorbiment tal-aspetti li jifdal tat-tielet pilastru fl-ispazju ta' libertà, sigurtà u ġustizzja (FSJ), jiġifieri l-kooperazzjoni tal-pulizija u ġudizzjarja f'materji kriminali, fl-ewwel pilastru. L-istruttura intergovernattiva preċedenti ma tibqax teżisti, peress li l-atti adottati f'dan il-qasam issa saru soġġetti għall-proċedura leġiżlattiva ordinarja (maġġoranza kwalifikata u kodeċiżjoni) u, sakemm mhux speċifikat mod ieħor, jintużaw l-istrumenti ġuridiċi tal-metodu Komunitarju (regolamenti, direttivi, u deċiżjonijiet).

Bid-dħul fis-seħħ tat-Trattat ta' Lisbona, il-Parlament Ewropew jista' jipproponi emendi għat-Trattati, bħal ma kien diġà l-każ għall-Kunsill, għall-Gvern ta' Stat Membru jew għall-Kummissjoni. Normalment, tali emenda tirrikjedi l-konvokazzjoni ta' Konvenzjoni li tirrakkomanda emendi għall-KIG (il-Kunsill Ewropew jista', madankollu, jiddeċiedi li ma jlaqqax Konvenzjoni bħal din, jekk jingħata l-kunsens tal-Parlament (Artikolu 48(3) TUE, it-tieni paragrafu)). Tista' tiġi msejħa Konferenza Intergovernattiva biex jiġu determinati l-emendi għat-Trattati bi qbil komuni. Huwa madankollu possibbli li t-Trattati jiġu riveduti mingħajr ma tkun konvokata KIG, bl-użu tal-proċeduri għal reviżjoni simplifikata, fejn ir-reviżjoni tikkonċerna l-politiki u l-azzjonijiet interni tal-Unjoni (l-Artikolu 48(6) u 48(7) tat-TUE). Ir-reviżjoni mbagħad tiġi adottata bħala Deċiżjoni tal-Kunsill Ewropew, iżda tista' tibqa' soġġetta għal regoli nazzjonali ta' ratifika.

B. Demokrazija msaħħa u protezzjoni aħjar tad-drittijiet fundamentali

It-Trattat ta' Lisbona jesprimi t-tliet prinċipji fundamentali ta' ugwaljanza demokratika, demokrazija rappreżentattiva u demokrazija parteċipattiva. Id-demokrazija parteċipattiva tieħu l-forma ġdida ta' inizjattiva taċ-ċittadini (4.1.5).

Il-Karta tad-Drittijiet Fundamentali tal-Unjoni Ewropea mhijiex direttament inkorporata fit-Trattat ta' Lisbona, iżda takkwista natura ġuridikament vinkolanti permezz tal-Artikolu 6(1) tat-TUE, li lill-Karta jagħtiha l-istess valur ġuridiku bħat-Trattati (4.1.2).

Il-proċess ta' adeżjoni tal-UE mal-Konvenzjoni Ewropea dwar id-Drittijiet tal-Bniedem (KEDB) infetaħ meta fl-1 ta' Jannar 2010 daħal fis-seħħ l-14-il protokoll tal-KEDB. Dan jippermetti li mhux biss Stati iżda wkoll organizzazzjoni internazzjonali, jiġifieri l-Unjoni Ewropea, issir firmatarju tal-KEDB. L-adeżjoni għad trid tiġi ratifikata mill-Istati kollha li huma partijiet tal-KEDB, kif ukoll mill-UE nnifisiha. In-negozjati bejn il-Kunsill tal-Ewropa u r-rappreżentanti tal-UE wasslu għall-finalizzazzjoni ta' abbozz ta' ftehim f'April 2013, li, madankollu, il-Qorti tal-Ġustizzja tal-Unjoni Ewropea, fl-Opinjoni 2/2013 tagħha, qieset inkompatibbli mal-Artikolu 6 tat-TUE. Se jinħtieġu aktar negozjati qabel ma tkun tista' sseħ l-adeżjoni.

C. Struttura istituzzjonali ġdida

1. Il-Parlament Ewropew

Skont l-Artikolu 14(2) tat-TUE, il-Parlament Ewropew issa huwa "magħmul minn rappreżentanti taċ-ċittadini tal-Unjoni", u mhux minn rappreżentanti "tal-popli tal-Istati".

Is-setgħat leġiżlattivi tal-PE żdiedu permezz tal-"proċedura leġiżlattiva ordinarja", li tissostitwixxi l-proċedura ta' kodeċiżjoni preċedenti. Tali proċedura issa tapplika għal iktar minn 40 qasam politiku ġdid, bin-numru totali jilħaq it-73. Il-proċedura ta' kunsens tkompli teżisti bħala"proċedura ta' approvazzjoni", u l-proċedura ta' konsultazzjoni tibqa' kif inhi. Il-proċedura baġitarja l-ġdida toħloq parità totali bejn il-Parlament u l-Kunsill għall-approvazzjoni tal-baġit annwali. Irid ikun hemm qbil min-naħa tal-Parlament dwar il-qafas finanzjarju pluriennali.

Il-President tal-Kummissjoni issa huwa maħtur mill-PE permezz ta' maġġoranza tal-Membri tiegħu, fuq proposta tal-Kunsill Ewropew, li huwa obbligat li jagħżel kandidat permezz ta' maġġoranza kwalifikata, filwaqt li jikkunsidra r-riżultat tal-elezzjonijiet Ewropej. Il-PE jkompli japprova lill-Kummissjoni bħala kulleġġ.

In-numru massimu ta' MEPs ġie stabbilit għal 751 bir-rappreżentanza taċ-ċittadini tkun proporzjonalment digressiva. In-numru massimu ta' siġġijiet għal kull Stat Membru huwa mnaqqas għal 96 siġġu filwaqt li l-għadd minimu huwa miżjud għal 6 siġġijiet. Ta' min ifakkar li fis-7 ta' Frar 2018, il-Parlament ivvota favur it-tnaqqis tan-numru ta' siġġijiet tiegħu minn 751 sa 705 wara li r-Renju Unit joħroġ mill-UE u t-tqassim mill-ġdid ta' wħud mis-siġġijiet li jsiru disponibbli fost dawk il-pajjiżi tal-UE li huma ftit sottorappreżentati[1] (1.3.3).

[1]Riżoluzzjoni tal-Parlament Ewropew tas-7 ta' Frar 2018 dwar l-Elezzjonijiet tal-Parlament Ewropew (ĠU C 463, 21.12.2018, p. 83).

2. Il-Kunsill Ewropew

It-Trattat ta' Lisbona jirrikonoxxi formalment lill-Kunsill Ewropew bħala istituzzjoni tal-UE, responsabbli biex jipprovdi lill-Unjoni "bl-impetu meħtieġ għall-iżvilupp tagħha" u biex jiddefinixxi d-"direzzjonijiet u l-prijoritajiet politiċi ġenerali tagħha". Il-Kunsill Ewropew ma jeżerċitax funzjoni leġiżlattiva. Presidenza fit-tul tieħu post is-sistema preċedenti ta' rotazzjoni semestrali. Il-President huwa elett b'maġġoranza kwalifikata tal-Kunsill Ewropew għal mandat ta' 30 xahar li jista' jiġġedded. Din is-sistema għandha ttejjeb il-kontinwità u l-koerenza tax-xogħol tal-Kunsill Ewropew. Il-President jirrappreżenta wkoll lill-Unjoni esternament, mingħajr preġudizzju għad-dmirijiet tar-Rappreżentant Għoli tal-Unjoni għall-Affarijiet Barranin u l-Politika ta' Sigurtà (ara hawn taħt).

3. Il-Viċi President tal-Kummissjoni/Rappreżentant Għoli tal-Unjoni għall-Affarijiet Barranin u għall-Politika tas-Sigurtà (VP/RGħ)

Il-VP/RGħ jinħatar b'maġġoranza kwalifikata tal-Kunsill Ewropew bi qbil mal-President tal-Kummissjoni u huwa responsabbli mill-politika estera u ta' sigurtà komuni (PESK) tal-UE, bid-dritt li jressaq proposti. Barra milli jippresiedi l-Kunsill Affarijiet Barranin, il-VP/RGħ jiżvolġi anki r-rwol ta' Viċi President tal-Kummissjoni. Il-VP/RGħ huwa megħjun mis-Servizz Ewropew għall-Azzjoni Esterna, li jħaddan persunal tal-Kunsill, tal-Kummissjoni u tas-servizzi diplomatiċi nazzjonali.

4. Il-Kunsill

It-Trattat ta' Lisbona jżomm il-prinċipju ta' votazzjoni b'maġġoranza doppja (ċittadini u Stati Membri). Madankollu, l-arranġamenti preċedenti baqgħu fis-seħħ sa Novembru 2014; mill-1 ta' Novembru 2014, japplikaw ir-regoli l-ġodda.

Tintlaħaq maġġoranza kwalifikata meta 55% tal-membri tal-Kunsill, li jirrappreżentaw minn tal-anqas 65% tal-popolazzjoni, jappoġġaw proposta (l-Artikolu 16(4) tat-TUE). Meta l-Kunsill ma jkunx qiegħed jaġixxi fuq proposta tal-Kummissjoni jew tal-VP/RGħ, il-maġġoranza meħtieġa tal-Istati Membri tiżdied għal 72% (l-Artikolu 238(2) tat-TFUE). Sabiex leġiżlazzjoni tiġi mblokkata, mill-anqas erba' pajjiżi jridu jivvutaw kontra l-proposta. Mekkaniżmu ġdid ispirat mill-"kompromess ta' Ioannina" jippermetti li l-55% (75% sal-1 ta' April 2017) tal-Istati Membri, li jikkostitwixxu minoranza li timblokka, jitolbu r-rikunsiderazzjoni ta' proposta "fi żmien raġonevoli" (id-Dikjarazzjoni Nru 7).

Il-Kunsill jiltaqa' fil-pubbliku meta jiddelibera jew jivvota fuq abbozz ta' att leġiżlattiv. Għal dan l-għan, kull laqgħa tal-Kunsill tinqasam f'żewġ partijiet, li jittrattaw rispettivament l-atti leġiżlattivi u l-attivitajiet mhux leġiżlattivi. Il-Presidenza tal-Kunsill tkompli tinbidel fuq bażi ta' rotazzjoni semestrali, iżda jkun hemm presidenzi fi gruppi ta' tliet Stati Membri kull wieħed, li jkopru18-il xahar sabiex tkun żgurata kontinwità aħjar tax-xogħol. Bħala eċċezzjoni, il-Kunsill Affarijiet Barranin huwa ppresedut mill-VP/RGħ fuq bażi permanenti.

5. Il-Kummissjoni

Billi l-President tal-Kummissjoni issa qed jintgħażel u jiġi elett b'kunsiderazzjoni tar-riżultati tal-elezzjonijiet Ewropej, il-leġittimità politika tal-kariga żdiedet. Il-President

huwa responsabbli mill-organizzazzjoni interna tal-kulleġġ (il-ħatra tal-Kummissarji, id-distribuzzjoni tal-portafolli, it-talbiet ta' riżenja f'ċirkostanzi partikolari).

6. Il-Qorti tal-Ġustizzja tal-Unjoni Ewropea

Il-ġurisdizzjoni tal-Qorti hija estiża għall-attivitajiet kollha tal-Unjoni bl-eċċezzjoni tal-PESK. L-aċċess għall-Qorti huwa ffaċilitat għall-individwi.

D. Tfassil tal-politika aktar effiċjenti u demokratiku b'politiki u b'kompetenzi ġodda.

Bosta hekk imsejħa klawsoli "passerelle" jippermettu bidla minn teħid ta' deċiżjonijiet b'mod unanimu għal votazzjoni b'maġġoranza kwalifikata u mill-proċedura ta' konsultazzjoni għal dik ta' kodeċiżjoni (l-Artikolu 31(3) tat-TUE u l-Artikoli 81, 153, 192, 312 u 333 tat-TFUE, flimkien ma' xi proċeduri tat-tip "passerelle" li jikkonċernaw il-kooperazzjoni ġudizzjarja f'materja kriminali) (1.2.4). Fid-diskors tiegħu tal-2017 dwar l-Istat tal-Unjoni, il-President tal-Kummissjoni Juncker ħabbar inizjattivi biex ikun ikun hemm tibdil fir-rigward tar-regola tal-unanimità f'għadd ta' oqsma billi jintużaw il-"klawsoli passerelle". Bħala segwitu, il-Kummissjoni adottat żewġ proposti; waħda f'Settembru 2018 biex issir bidla mill-unanimità għall-votazzjoni b'maġġoranza kwalifikata f'għadd ta' oqsma magħżula tal-Politika Estera u ta' Sigurtà Komuni[2], segwita minn oħra f'Jannar 2019 li tipproponi bidla simili għal kwistjonijiet magħżula tal-politika tat-tassazzjoni[3].

F'oqsma li fihom l-Unjoni ma għandha ebda setgħa esklużiva, tal-anqas disa' Stati Membri jistgħu jistabbilixxu kooperazzjoni msaħħa bejniethom. L-awtorizzazzjoni għall-użu tagħha għandha tingħata mill-Kunsill wara li jkun kiseb l-approvazzjoni tal-Parlament Ewropew. Għal dak li għandu x'jaqsam mal-PESK, tapplika l-unanimità.

It-Trattat ta' Lisbona jsaħħaħ b'mod konsiderevoli l-prinċipju tas-sussidjarjetà billi jinvolvi lill-parlamenti nazzjonali fil-proċess ta' teħid ta' deċiżjonijiet tal-UE (1.2.2) (1.3.5).

Numru ta' politiki ġodda jew estiżi ġew introdotti fil-politika ambjentali li issa tinkludi wkoll il-ġlieda kontra t-tibdil fil-klima u l-politika enerġetika, u jagħmlu riferimenti ġodda għas-solidarjetà kif ukoll għas-sigurtà u l-interkonnettività tal-provvista. Barra minn hekk, id-drittijiet tal-proprjetà intellettwali, l-isport, l-ispazju, it-turiżmu, il-protezzjoni ċivili u l-kooperazzjoni amministrattiva, issa huma oqsma possibbli ta' tfassil ta' liġijiet tal-UE.

Fir-rigward tal-politika ta' sigurtà u ta' difiża komuni (PSDK) (5.1.2), it-Trattat ta' Lisbona jintroduċi klawsola ta' difiża reċiproka li tipprevedi li l-Istati Membri kollha obbligati jgħinu lil Stat Membru li jinsab attakkat. Klawsola ta' solidarjetà tipprevedi li l-Unjoni u kull wieħed mill-Istati Membri tagħha għandhom jagħtu assistenza permezz tal-mezzi kollha possibbli lil Stat Membru milqut minn katastrofi umana jew naturali, jew minn attakk terroristiku. "Kooperazzjoni strutturata permanenti" hija miftuħa għall-Istati Membri kollha li jimpenjaw ruħhom li jieħdu sehem fi programmi Ewropej ta' tagħmir militari u li jipprovdu unitajiet tal-ġlied li jkunu disponibbli għal azzjoni immedjata. Biex

[2]Komunikazzjoni tal-Kummissjoni lill-Kunsill Ewropew, lill-Parlament Ewropew u lill-Kunsill tat-12 ta' Settembru 2018, Attur dinji aktar b'saħħtu: teħid tad-deċiżjonijet aktar effiċjenti għall-Politika Estera u ta' Sigurtà Komuni tal-UE (COM(2018) 0647)

[3]Komunikazzjoni tal-Kummissjoni lill-Parlament Ewropew, lill-Kunsill Ewropew u lill-Kunsill tal-15 ta' Jannar 2019, "Lejn teħid ta' deċiżjonijiet aktar effiċjenti u demokratiku fil-qasam tal-politika tat-tassazzjoni tal-UE (COM/2019/0008).

tali kooperazzjoni tiġi stabbilita, trid tinkiseb maġġoranza kwalifikata fil-Kunsill wara konsultazzjoni mal-VP/RGħ.

IR-RWOL TAL-PARLAMENT EWROPEW

Għall-kontribuzzjonijiet tal-Parlament għall-Konvenzjoni Ewropea u l-involviment tiegħu f'Konferenzi Intergovernattivi preċedenti ara 1.1.4. Fir-rigward tal-KIG tal-2007, li saret taħt il-Presidenza Portuġiża u li wasslet għall-iffirmar tat-Trattat ta' Lisbona, il-Parlament għall-ewwel darba bagħat tliet rappreżentanti għall-konferenza.

Kważi għaxar snin wara l-iffirmar tat-Trattat ta' Lisbona, il-Parlament irrikonoxxa li xi dispożizzjonijiet minnu ma kinux qed jiġu sfruttati bl-aħjar mod possibbli. Bħala reazzjoni għal dan kollu, fis-16 ta' Frar 2017, il-Parlament Ewropew adotta riżoluzzjoni dwar it-titjib tal-funzjonament tal-Unjoni Ewropea bl-isfruttament tal-potenzjal tat-Trattat ta' Lisbon[4], li tressaq għadd ta' rakkomandazzjonijiet dwar kif jiġi żblukkat dan il-potenzjal ħalli tissaħħaħ il-kapaċità tal-Unjoni li tindirizza l-isfidi globali kurrenti.

Fl-istess jum, il-Parlament adotta riżoluzzjoni dwar evoluzzjonijiet u aġġustamenti possibbli tal-istruttura istituzzjonali attwali tal-Unjoni Ewropea[5], li tissuġġerixxi proposti konkreti għal riformi tat-trattat.

Roberta Panizza
04/2019

[4]Riżoluzzjoni tal-Parlament Ewropew tas-16 ta' Frar 2017 dwar it-titjib tal-funzjonament tal-Unjoni Ewropea bl-isfruttament tal-potenzjal tat-Trattat ta' Lisbona (2014/2249(INI)) (ĠU 252, 18.7.2018, p. 215).
[5]Riżoluzzjoni tal-Parlament Ewropew tas-16 ta' Frar 2017 dwar evoluzzjonijiet u aġġustamenti possibbli tal-istruttura istituzzjonali attwali tal-Unjoni Ewropea (2014/2248(INI)) (ĠU C 252, 18.7.2018, p. 201).